

Unikátní symbióza – dvojměstí s nejdelším názvem v republice.

Ano, řeč bude o Brandýse nad Labem - Staré Boleslavi. Nejprve snad stručnou časovou rekapitulaci rozhodujících událostí v historii obou měst:

- jako ochrana brodu přes Labe na důležité Žitavské cestě vzniká na jeho pravém břehu na přelomu 9. a 10. století přemyslovské hradiště. Voda vůbec hraje v historii obou měst důležitou roli, málo která obec má ve svém centru krásnou přírodu

Voda formovala i urbanismus

- 935 zavražděn kníže Václav ve Staré Boleslavi
- 1039 začátek složitého vývoje baziliky sv. Václava ve Staré Boleslavi
- 1052 založena staroboleslavská kolegiátní kapitula, nejstarší na českém území
- 1304 první písemná zmínka o Brandýse
- 1547 výstavba honosného renezančního zámku Brandýs pro rod habsburský, oblíbili si ho všichni císaři od Rudolfa II (včetně jeho milenek) až po Karla I
- 1563 stavba unikátní renezanční zahrady u zámku, císař Matyáš v ní osobně zahradničil
- 1581 Povýšen Brandýs na město Rudolfem II.
- 1603 Renezanční kamenný most přes Labe
- 1618 až 1648 třicetiletá válka téměř zlikvidovala obě města
- 1617 až 1675 Výstavba ranně barokního skvostu chrámu Nanebevzetí Panny Marie (národní kulturní památka)
- 1680 vybudována poutní cesta (via sancta) od kostela sv. Václava na Proseku do Staré Boleslavi, lemovaná čtyřiceti čtyřmi kapličkami
- 1743 pobyt na zámku císařovny Marie Terezie – příprava na pražskou korunovaci

- 1757 další zničující požár a bitva za Prusko – rakouské války
- 1813 se na zámku sešli císaři František I, Vilém III. a Alexandr I. Aby domluvili rakousko prusko ruskou koalici proti Napoleonovi
- 1820 založeny lázně Houštka u Staré Boleslavi)
- 1874 zahájen železniční provoz ve Staré Boleslavi a postaven ocelový most přes Labe
- 1883 založena Melicharova továrna na obráběcí stroje a tím iniciován budoucí průmyslový rozmach Brandýsa, který dodnes pokračuje
- 1899 Stará Boleslav povýšena na město
- 1960 obě města administrativně spojena v jeden celek
- 1995 brandýský zámek získává město
- 1995 Vyhlášeny městské památkové zóny v obou městských částech

Z uvedeného se dá vyčíst, že obě města se vyvíjela dost odlišně. Je to ostatně dáno i jejich polohou – levý břeh Labe s Brandýsem tvoří vyvýšená terasa a břeh pravý se Starou Boleslaví je rovinný útvar, modelovaný písčitou spleť labsko jizerských meandrů a před regulací ohrožovaný povodněmi. Je to zřetelně vidět na vějířovitém urbanizmu Staré Boleslavi, kde právě vějíř vznikl nutností respektovat zaplavovaná území. Další vývojovou odlišnost vytvářela poutní a náboženská tradice Staré Boleslavi v protikladu k racionálnímu průmyslovému potenciálu Brandýsa. A právě i geomorfologie území na levém břehu Labe skýtala bezpečnější podmínky pro výstavbu výrobních celků v Brandýse. Odlišnost je možno demonstrovat i na příslušnosti k církvím: v době, kdy náboženství hrálo relevantní úlohu, byla v Boleslavi převaha katolíků a v Brandýse byly silné církve protestantské. V této souvislosti bych se rád zmínil úmyslu obnovit slávu nejstaršího poutního místa v Čechách, ve Staré Boleslavi. Podle slov kardinála Duky by to, čím je na Moravě Velehrad, by měla být v Čechách Stará Boleslav! Stará Boleslav, podle slov arcibiskupa, by se měla stát duchovním centrem Čech! Jedním z cílů, opět podle slov arcibiskupa, je podpora turistiky ale ne té bezduché a konzumní, ale turistiky s cílem poznávání

vlastní kultury a tradic. S přispěním Evropské Unie by se mělo začít již příští rok opravou mariánského chrámu, vedení města v celé akci již podniká konkrétní kroky.

Odlíšnost byla vyvolána i skutečností, že Brandýs byl do roku 1959 správním centrem okresu (na motorce jsem měl Č-BL). Tím spíš byla Boleslav ukotvena v politické bezvýznamnosti, ze které se vlastně vymanila až sloučením obou měst v roce 1960. Její duchovní potenciál ovšem zůstal zachován.

Za odlíšnost lze pokládat i skutečnost, že Stará Boleslav oplývala (a stále oplývá) přírodním bohatstvím, které Brandýsu chybí. Jsou to především krásné borové a lužní lesy, koupání v Proboštských jezerech atd. Velký rekreační potenciál má území staroboleslavské Houšky, kde je slavný atletický stadion Emila Zátopka, známý tenisový areál LTC Houška, letní kino, jezdecké kluby apod.

Do jisté míry je odlišné i školství, kromě základního v obou městských částech je gymnázium, základní umělecká škola a střední zemědělská škola pouze v Brandýse.

Kupodivu je odlišná i obchodní síť, zatímco Brandýs má několik velkých obchodních center, v Boleslavi je pouze jedno. Řetězce mají zřejmě vyzkoumáno, že poptávka je v průmyslovém Brandýse vyšší.

Ve zdravotnictví existuje celkem logická asymetrie – nemocnice je pouze v Brandýse.

Odlíšná je i tradice vojenská: možná kvůli staroboleslavským písčítým lesům byly do Boleslavi umístěny císařské dragounské pluky, za první republiky hipomobilní dělostřelectvo (poháněno koňmi) a vojenská tradice Boleslavi pokračuje umístěním logistického centra NATO.

Zde bych rád zmínil téma naší konference: *město v proměnách myšlení lidí*. Ještě v sedmdesátých letech si řada lidí přála opětovné rozdělení dvojměstí na dvě samostatná města, dokonce bylo na popud boleslaváků uskutečněno neúspěšné referendum, pro rozdělení bylo hodně lidí. Dnes by pro rozdělení nehlasoval nikdo, zřetelně se naše dvojměstí stalo městem, došlo tedy k oné proměně v myšlení lidí.

Položme si základní otázku: mohu být odlišnosti překážkou nebo výhodou při slučování do jednoho celku?

Jsem přesvědčen, že jednoznačnou výhodou, zdá se, že protivy se přitahují. Chybějící na jedné straně Labe může být nahrazeno na druhé. Těsné sousedství obou částí umožňuje racionálnější a smysluplnější územní plánování, pro větší celek o sedmnáctitisících obyvatel může územní rozvoj sloužit komplexněji. Také investice mohou být racionálněji plánovány pro dvojměstí než pro jednotlivá města. Jistě by bylo možno nalézt další výhody sdruženého města, ale to není již aktuální. Důležitější jsou otázky, jejich řešení je právě pro naše dvojměstí specifické.

- mělo by vzniknout nové moderní centrum celého dvojměstí někde v těžišti dvojměstí, v našem případě u labského břehu? Odpověď se na první pohled zdá jasná: ano, jde přeci o jedno město, a to by mělo mít své nové centrum. Při druhém pohledu ale nastávají pochyby: není historická setrvačnost obou center v obou městských částech natolik silná, že nové centrum lidé nevezmou za své? Stáli by o to vůbec lidé? Nebylo by jim příjemnější kultivovat a obohacovat obě zřetelně ukotvená centra stávající? (A to nehovořím o hledání místa a ekonomice). Myslím, že by to mohlo být zajímavé téma do eventuální diskuze.

- mělo by se posílit komunikační propojení obou částí dvojměstí? Dnes je jediným spojením obou částí soustava sedmi mostů přes Labe, mlýnský náhon a tůň. Na příklad lidé z jihovýchodní části Brandýsa jsou od staroboleslavské Houštky vlastně na dohled, ale cesta přes jediný most je zdoluhavá. Podle mého názoru by další spojení alespoň pro pěší a cyklistický provoz bylo přínosné.

- Naše dvojměstí samozřejmě výrazně ovlivňuje blízkost Prahy, na parkoviště u metra Černý Most dojedete za 15 minut, autobus příměstské dopravy za 18 minut. Problém pražského magnetizmu je problémem širšího okolí s dopady pozitivními i negativními. Za pozitivní pokládám nízkou nezaměstnanost díky pracovním příležitostem v Praze, a možnost kulturního vyžití našich občanů díky přebohaté pražské nabídce. Negativní je ztráta autonomní identity menších měst a hlavně tlak na výstavbu rodinných domů v míře, která je mimo územní

kapacity menších sídel. O negativních ekologických, krajinářských a urbanistických dopadech této urbánní kaše toho bylo řečeno již dost.

V souvislosti s Prahou je zajímavý ještě jeden aspekt: část úřadů dvojměstí má pracoviště v Praze. Bylo by řešitelné, nalézt vhodný objekt v Brandýse či v Boleslavi a tam některé úřady přestěhovat. Proti tomu zaznívá argument, že opravdu velké množství lidí dojíždí za prací do Prahy a pro ty je jednodušší, vyřizovat úřední záležitosti v Praze; i zde mám dojem, že tato otázka může být téma do diskuze.

Na územním plánu bych na závěr naznačil některé vize, které bude město sledovat, např. kultivace Houštky, sportovně rekreační potenciál (cykloturistika, vodní sporty (Hilgertová, Synek), výletní doprava po Labi, lodičky vzor Spreewald, jezdeckví, atletika, tenis), obchvatné komunikace, příprava poutního místa apod.

Ing.arch. Jan Líman

9. až 24.9.2015